

Servleti

Dražen Drašković, ETF Beograd

Java na Webu: J2EE

- Tanki klijent
- Java “serverska strana”

Servlet - delovi Java koda koji rade na serveru

Server

- **Server** je računar koji prihvata zahteve od **klijenta**
 - Karakteristični zahtevi: uploadovanje ili downloadovanje fajlova, slanje e-mail poruke,...
- **Server** je takođe i softver koji prihvate te zahteve; **klijent** može da bude web pretraživač ili drugi softver koji šalje zahteve
- Obično je klijent naš računar, a server je tzv. veliki računar
 - Svaki računar može biti server
 - Nije neuobičajno da imamo na jednom računaru podignut i server i klijent

Apache

- Apache se često koristi kao server
 - 66% web sajtova na Internetu koristi Apache
- Apache je:
 - Potpuno opremljen i proširiv
 - Uspešan
 - Jasan
 - Bezbedan (mnogo više od drugih)
 - Do danas prati standarde
 - Open source
 - Besplatan
- Zašto koristiti nešto drugo?

Portovi

- **Port** je konekcija između servera i klijenta
 - Portovi se identifikuju pozitivnim celim brojevima
 - Port je pojam koji se koristi kod softvera, ne kod hardvera, i ima ih mnogo
- Neki servisi su vezani za određeni port
 - Brojevi portova:
 - **21**—FTP, File Transfer Protocol
 - **22**—SSH, Secure Shell
 - **25**—SMTP, Simple Mail Transfer Protocol
 - **53**—DNS, Domain Name Service
 - **80**—**HTTP, Hypertext Transfer Protocol**
 - **8080**—**HTTP (used for testing HTTP)**
 - **7648, 7649**—CU-SeeMe
 - **27960**—Quake III

} Ovo su portovi koji su nama trenutno u fokusu

Portovi II

- Moja Web stranica je:
`http://rti.etf.rs/`
- Ali takođe mogu pisati i sa brojem porta:
`http://rti.etf.rs :80/`
- Oznaka **http:** na početku označava određeni **protokol** (tzv. komunikacioni jezik), **H**ypertext **T**ransfer **P**rotocol
- Oznaka **:80** označava port
- Podrazumevano, Web server osluškuje port **80**
 - Web server može osluškivati bilo koji port koji odabere
 - To može dovesti do problema, ako je port bio u upotrebi od strane nekog drugog servera
 - Za testiranje servleta, obično server osluškuje port **8080**
- Kod druge URL adrese sam eksplicitno poslao moj zahtev za port **80**
 - Da sam poslao po nekom drugom portu, recimo **99**, moj zahtev bi bio nepoznat

CGI Scripts

- CGI označava “Common Gateway Interface”
- Definiše interfejs između Web servera i programa

Klijent šalje zahtev serveru

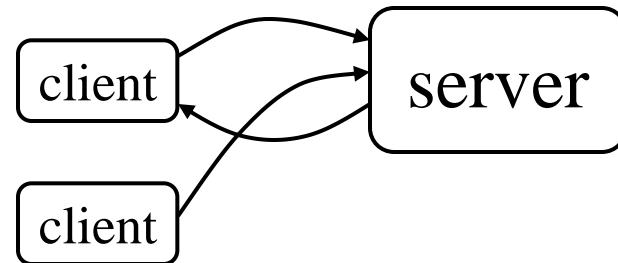
Server pokreće CGI skript

Skript izračunava rezultat na serveru i završava rad

Server vraća odgovor klijentu

Drugi klijent šalje zahtev

Server pokreće CGI skript ponovo
(Novi proces za svaki zahtev!!!)
itd.

Servleti

- **Servlet** je sličan apletu, ali na serverskoj strani

Klijent šalje zahtev serveru

Server pokreće servlet

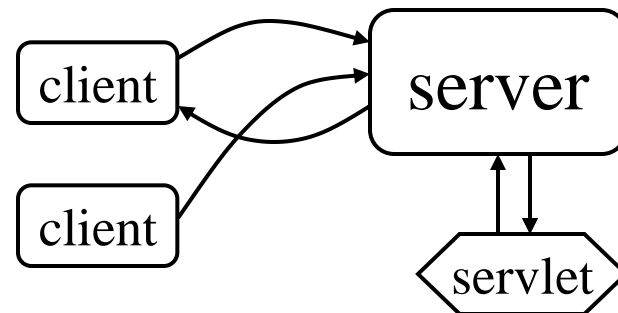
Servlet izračunava rezultat na serveru i *ne zatvara se*

Server vraća odgovor klijentu

Drugi klijent šalje zahtev serveru

Server poziva servlet ponovo. **Servlet se učitava jednom.**

Itd.

Servlets vs. CGI scripts

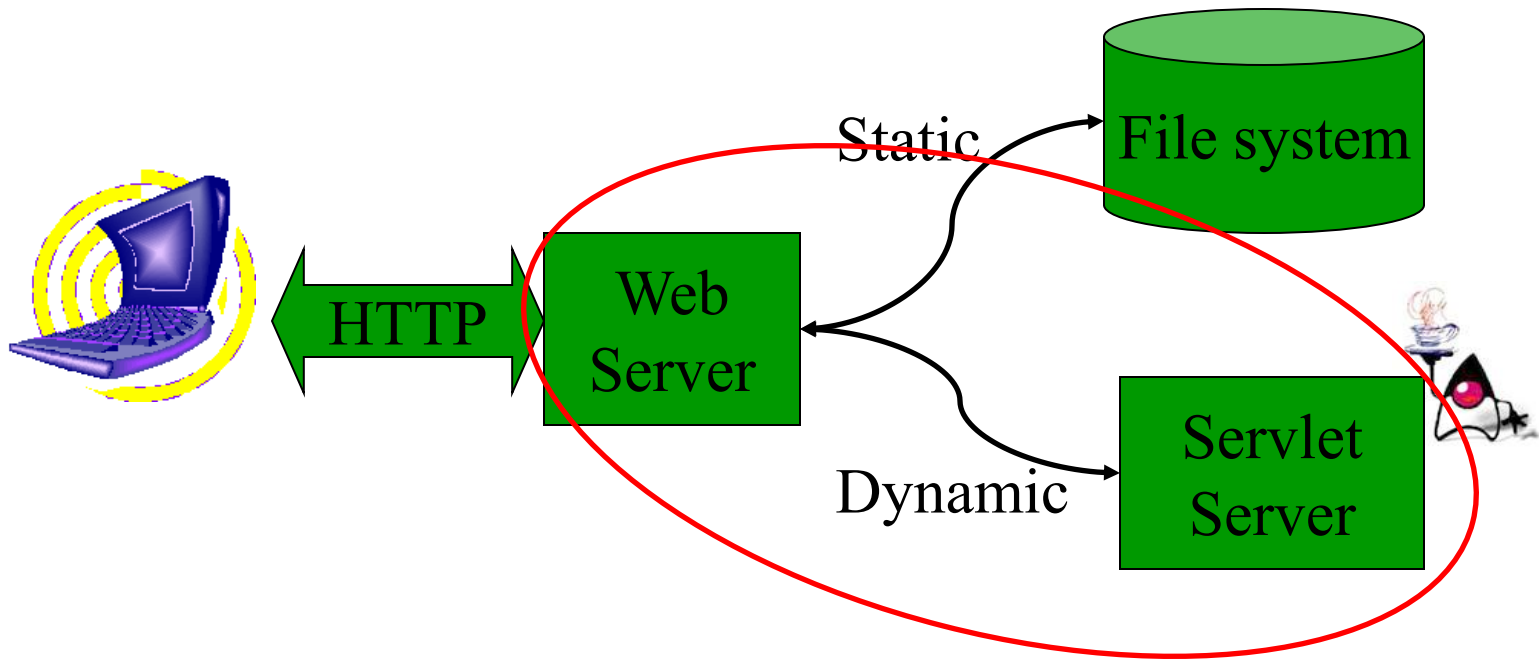
■ Prednosti:

- Pokretanje servleta ne zahteva stvaranje zasebnog procesa svaki put
- Servlet ostaje u memoriji, tako da ne mora biti stalno učitavan
- Postoji samo jedna instanca za obradu različitih zahteva, a ne odvojene instance za svaki zahtev
- Laka koordinacija između servleta pri pravljenju Web aplikacije

■ Nedostaci:

- Smanjen izbor jezika (CGI skripte mogu biti u bilo kom programskom jeziku)

Where are Servlets?

Tomcat = Web Server + Servlet Server

Tomcat

- **Tomcat** je Servlet Engine koji obrađuje zahteve servleta kod Apache
 - Tomcat je “pomoćna aplikacija” za Apache
- Apache može obrađivati razne vrste Internet usluga
 - Apache se može instalirati bez Tomcat
 - Tomcat se može instalirati bez Apache
- Lakše je instalirati Tomcat samostalno, nego kao deo Apache
 - Tomcat može obrađivati Web stranice, servlete, JSP stranice
- Apache i Tomcat su open source (dakle besplatni)

Servleti

- **Servlet** je bilo koja klasa koja implementira `javax.servlet.Servlet` interfejs
 - U praksi, većina servleta proširuje `javax.servlet.http.HttpServlet` klasu
 - Neki servleti proširuju `javax.servlet.GenericServlet`
- Servletima, kao i appletima, obično nedostaje **main** metoda, ali moraju implementirati ili preklopiti neke druge metode

Značajne metode kod servleta, I

- Kada se servlet prvi put pokrene, poziva se njegova metoda **init(ServletConfig *config*)**
 - **init** treba da uradi potrebnu inicijalizaciju
 - **init** se poziva samo jednom
- Svaki servlet dobija rezultate pozivajući **service(ServletRequest *request*, ServletResponse *response*)**
 - **service** poziva drugu metodu, u zavisnosti od tipa usluge koja se zahteva
 - Obično ćete preklopiti metode od interesa
 - **service** obrađuje više istovremenih zahteva
- Kada se servlet isključi, zove se metoda **destroy()**
 - **destroy** se poziva samo jednom

HTTP requests

- Kada se zahtev podnese sa Web stranice, on je gotovo uvek **GET** ili **POST** zahtev
- HTTP **<form>** tag ima atribut **action**, čija vrednost može biti "get" ili "post"
- Akcija "get" daje rezultate u okviru podataka koji se stavljanju nakon znaka ? u URL adresu
 - Primer:
`http://www.google.com/search?hl=en&ie=UTF-8&oe=UTF-8&q=servlets`
 - **&** odvaja različite parametre
 - Samo ograničena količina informacija može biti poslata na taj način
- "put" može poslati velike količine podataka

Značajne metode kod servleta, II

- Metoda **service** izvršava sledeće vrste zahteva: **DELETE**, **GET**, **HEAD**, **OPTIONS**, **POST**, **PUT**, i **TRACE**
 - GET zahtev se izvršava metodom **doGet(HttpServletRequest request, HttpServletResponse response)**
 - POST zahtev se izvršava preko metode **doPost(HttpServletRequest request, HttpServletResponse response)**
 - To su dve metode koje ćete najčešće preklapati
 - **doGet** i **doPost** obično rade isto, tako da možemo da radimo u jednoj metodi, a da pozovemo drugu metodu
 - ```
public void doGet(HttpServletRequest request,
 HttpServletResponse response) {
 doPost(request, response);
}
```



# “Hello World” servlet

(i kako radi servlet korišćenjem NetBeans)

```
public class HelloServlet extends HttpServlet {
 public void doGet(HttpServletRequest request,
 HttpServletResponse response)
 throws ServletException, IOException {
 response.setContentType("text/html");
 PrintWriter out = response.getWriter();
 String docType =
 "<!DOCTYPE HTML PUBLIC \"-//W3C//DTD HTML 4.0 \" +
 \"Transitional//EN\">\n";
 out.println(docType +
 "<HTML>\n" +
 "<HEAD><TITLE>Hello</TITLE></HEAD>\n" +
 "<BODY BGCOLOR=\"#FDF5E6\">\n" +
 "<H1>Hello World</H1>\n" +
 "</BODY></HTML>");
 }
}
```

Ne brinite, ovo je tek početak ☺

Nadklasa

- `public class HelloServlet extends HttpServlet {`
- Svaka klasa mora proširivati **GenericServlet** ili potklasu klase **GenericServlet**
  - **GenericServlet** je “protokolski nezavisan”, tako da se može napisati servlet za proces bilo kog protokola
  - Gotovo uvek želimo odgovoriti na HTTP zahtev, tako da proširujemo klasu **HttpServlet**
- Podklasa klase **HttpServlet** mora preklopiti najmanje jednu metodu, **doGet**, **doPost**, **doPut**, **doDelete**, **init** i **destroy**, ili **getServletInfo**

doGet metod

- `public void doGet(HttpServletRequest request,
                    HttpServletResponse response)
    throws ServletException, IOException {`
- Ova metoda opslužuje **GET** zahtev
- Metoda koristi **request** da prihvati informacije koje su joj poslate
- Metoda nema povratni tip; umesto toga, ona koristi **response** i daje na standardnom izlazu odgovor
- Metoda može baciti izuzetke tipa **IOException**
- Bilo koji drugi tip izuzetaka treba biti enkapsuliran kao **ServletException**
- **doPost** metoda radi zapravo na isti način

Parametri doGet

- Ulaz je `HttpServletRequest` parametar
  - Naš prvi primer nema nikakav ulaz, pa ćemo ovo videti malo kasnije
- Izlaz je predstavljen `HttpServletResponse` objektom, koji smo nazvali `response`
  - I/O u Javi je vrlo fleksibilan, ali i složen, pa ovaj objekat deluje kao “asistent”

Korišćenje HttpServletResponse

- Drugi parametar **doGet** (ili **doPost**) je **HttpServletResponse response**
- Sve poslato putem Weba ima “MIME tip”
- Prva stvar koju moramo uraditi sa **response** je da postavimo *MIME tip* našeg odgovora:
response.setContentType("text/html");
  - Ovo govori klijentu da interpretira kao HTML stranicu
- Zato što ćemo na izlazu štampati karaktere, we need a **PrintWriter**, potrebno je pozvati **getWriter** metodu **response**:
PrintWriter out = response.getWriter();
- Sada smo spremni da kreiramo stranu koja će vratiti povratnu vrednost

Korišćenje PrintWriter

- Pomoću objekta klase **PrintWriter**, nazvanog **out**, formiramo Web stranicu
- Na početku kreiramo string za zaglavlje:
String docType =
    "<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.0 " +
    "Transitional//EN">\n";
  - Ova linija je tehnički potrebna za HTML
  - Browseri nisu osetljivi, ali HTML validatori *jesu*
- Posle koristiti **println** metod objekta **out** jednom ili više puta:
    out.println(docType +
        "<HTML>\n" +
        "<HEAD> ... </BODY></HTML>");
- I gotovi smo!

Ulaz kod servleta

- **GET** zahtev dodaje parametre u obliku
URL ? name1=value1 & name2=value2 & name3=value3
  - (Space znakovi dodati su zbog čitljivosti!)
  - Znak space kod vrednosti parametra se pretvara u znak **+** (primer: probajte da tražite 2-3 reči na pretraživaču Google)
  - Drugi specijalni karakterise pretvaraju u hex; na primer, znak ampersant se prikazuje kao **%26**
- Imena parametara se mogu pojaviti više od jednom, sa različitim vrednostima
- **POST** zahtev dodaje parametre u istoj sintaksi, samo je to u “body” delu i korisniku je mnogo teže da vidi

Primer GET zahteva (1)

```
public class DemoServlet extends HttpServlet {

 protected void doGet(HttpServletRequest request,
 HttpServletResponse response)
 throws ServletException, IOException {
 response.setContentType("text/html");
 PrintWriter out = response.getWriter();
 out.println("<html>");
 out.println("<head>");
 out.println("<title>DemoServlet</title>");
 out.println("</head>");
 out.println("<body>");
 out.println("Ispis: " + request.getQueryString()
 + "
");
 }
}
```


Primer GET zahteva (2)

```
out.println("<form method=get>");
out.println("
Ime: <input type=text name=Ime>");
out.println("
Prezime:
 <input type=text name=Prezime>");
out.println("
 <input type=submit value=Potvrdi>");
out.println("</form>");
out.println("</body>");
out.println("</html>");
out.close();
}
```

Ispis: null

Ime:

Prezime:

Potvrdi

Ispis: Ime=Drazen&Prezime=Draskovic

Ime: Drazen

Prezime: Draskovic

Potvrdi

Prihvatanje parametara

- Ulazni podaci se skupljaju u porukama objekta `HttpServletRequest`
  - Većina značajnih metoda su nasleđene od nad-interfejsa `ServletRequest`
- `public Enumeration getParameterNames()`
  - Vraća `Enumeration` imena parametara
  - Ako nema parametara, vraća prazan `Enumeration`
- `public String getParameter(String name)`
  - Vraća vrednost parametra `name` kao `String`
  - Ako parametar ne postoji, vraća `null`
  - Ako `name` ima više vrednosti, vraća prvu
- `public String[] getParameterValues(name)`
  - Vraća niz vrednosti parametra `name`
  - Ako parametar ne postoji, vraća `null`

Enumeration *pregled*

- Enumeration je vrlo sličan Iterator-u
- Primer korišćenja:
  - ```
Enumeration e = myVector.elements();
while (e.hasMoreElements()) {
    System.out.println(e.nextElement());
}
```

Primer ulaznih parametara

```
public void doGet(HttpServletRequest request,  
                  HttpServletResponse response) {  
    ... izostavljene stvari ...
```

```
        out.println("<H1>Hello");  
        String names[] =  
            request.getParameterValues("name");  
        if (names != null)  
            for (int i = 0; i < names.length; i++)  
                out.println(" " + names[i]);  
        out.println("!");  
    }
```


Java review: Data from Strings

- Sve vrednosti parametra se preuzimaju kao **String**
- Često ove Stringove predstavljaju brojevi, ili mi želimo numeričku vrednost
 - `int n = new Integer(param).intValue();`
 - `double d = new Double(param).doubleValue();`
 - `byte b = new Byte(param).byteValue();`
 - Slično je za `short`, `float`, i `long`
 - Oni svi mogu baciti izuzetak `NumberFormatException`, koji je podklasa `RuntimeException`
 - `boolean p = new Boolean(param).booleanValue();`
- Ali:
 - `char c = param.charAt(0);`

Primer - Prosledjivanje parametara iz HTML forme

- Napraviti HTML stranicu koja u tekstualnom polju prihvata ime korisnika i ima jedno dugme za potvrdu. Kada se dugme pritisne, potrebno je da se pozove servlet koji će ispisati:

Dobro jutro zelimo korisniku Ime_Korisnika

i

folder u kome se nalazi dati servlet.

Rešenje - index.html

```
<html>
  <head>
    <title></title>
  </head>
  <body>
    <form name="nemaveze" action="Prvi" method="post">
      <input type="text" name="param" value="Drazen" />
      <input type="submit" value="Potvrdi">
    </form>
  </body>
</html>
```


Rešenje - servlet (1)

```
import java.io.*;
import java.net.*;

import javax.servlet.*;
import javax.servlet.http.*;

public class Prvi extends HttpServlet {

    /**Procesi zahtevaju Http get i post metode*/
    protected void processRequest(HttpServletRequest request,
                                   HttpServletResponse response)
        throws ServletException, IOException {
        response.setContentType("text/html;charset=UTF-8");
        PrintWriter out = response.getWriter();
        out.println("<html>");
        out.println("<head>");
        out.println("<title>Servlet Prvi</title>");
        out.println("</head>");
    }
}
```


Rešenje - servlet (2)

```
out.println("<body>");
    out.println("<h1>Servlet Prvi se nalazi u " +
        request.getContextPath () + "</h1>");
    out.println("<h1>Dobro jutro zelimo korisniku " +
        request.getParameter("param") + "</h1>");
    out.println("</body>");
    out.println("</html>");

    out.close();
}
```


Rešenje - servlet (3)

```
protected void doGet(HttpServletRequest request,
HttpServletRequest response)
    throws ServletException, IOException {
    processRequest(request, response);
}

protected void doPost(HttpServletRequest request,
HttpServletRequest response)
    throws ServletException, IOException {
    processRequest(request, response);
}

/** Metoda koja vraca kraci opis servleta*/
public String getServletInfo() {
    return "Servlet koji prihvata ime korisnika";
}
}
```


Deployment Descriptor

web.xml u datom primeru mora imati sledeći sadržaj:

```
<web-app>
  <servlet>
    <servlet-name>Prvi</servlet-name>
    <servlet-class>Prvi</servlet-class>
  </servlet>
</web-app>
```


Primer - Prosledjivanje request drugom servletu

```
public class LoginServlet extends HttpServlet {
    private void sendLoginForm(HttpServletResponse response,
boolean withErrorMessage)
        throws ServletException, IOException {
        response.setContentType("text/html");
        PrintWriter out = response.getWriter();
        out.println("<html>");
        out.println("<head>");
        out.println("<title>Logovanje</title>");
        out.println("</head>");
        out.println("<body>");

        if(withErrorMessage)
            out.println("Greska pri logovanju. Pokusajte ponovo!
<br>");
        out.println("<br>");
        out.println("<br>Unesite vase korisnicko ime i
lozinku.");
    }
}
```


Primer (2)

```
out.println("<br><form method=post");
    out.println("<br>Username: <input type=text
name=userName>");
    out.println("<br>Lozinka: <input type=password
name=password>");
    out.println("<br><input type=submit value=Uloguj se");
    out.println("</form>");
    out.println("</body>");
    out.println("</html>");
}

protected void doGet(HttpServletRequest request,
    HttpServletResponse response)
    throws ServletException, IOException {
    sendLoginForm(response, false);
}
```


Primer (3)

```
protected void doPost(HttpServletRequest request,
                        HttpServletResponse response)
    throws ServletException, IOException {
    String ime = request.getParameter("userName");
    String lozinka = request.getParameter("password");
    if(ime != null && lozinka != null &&
        ime.equals("jamesbond") && lozinka.equals("007")){

        RequestDispatcher rd =
            request.getRequestDispatcher("WelcomeServlet");

        rd.forward(request, response);
    }
    else {
        sendLoginForm(response, true);
    }
}
}
```


Primer (4)

```
public class WelcomeServlet extends HttpServlet {
    protected void doPost(HttpServletRequest request,
                          HttpServletResponse response)
        throws ServletException, IOException {
        response.setContentType("text/html");
        PrintWriter out = response.getWriter();
        out.println("<html>");
        out.println("<head>");
        out.println("<title>Welcome</title>");
        out.println("</head>");
        out.println("<body>");
        out.println("<h1>Dobrodosli na sajt ETF!</h1>");
        out.println("</body>");
        out.println("</html>");
    }
}
```


Pristupanje bazama podataka

Mnoge Web aplikacije koriste baze podataka. Pristup bazama podataka i programiranje igraju značajnu ulogu u Web razvoju.

U Javi, tehnologija koja omogućava pristup bazama podataka zove se JDBC (Java Database Connectivity).